

Kızıl Ağzına Ait Dil Malzemesi

TL 4095 Hakas Diyalektolojisi
Prof.Dr.Gülsüm Killi Yılmaz

1) Şerdĩ kürjekmneñ xazağa odım.
[yer+BelD kürek+AraçD kaz-Mas YF-ŞZ1TK]
“Yeri kürekle kazmaya başlıyorum.”
ED Çirnĩ kürcekneñ xas sıxçam.

2) Xajan kelivıstıñ? –Keje:uşkegem.
[Ne zaman gel-Bit-GZ2TK dün uç(ZF) gel-GZ1TK]
Ne zaman geldin? – Dün uçarak geldim.
ED Xacan kilibıstıñ? –Kice: uçux kilgem.

3) Xayjı Alyoşka umax şo:xtidı.
[Haycı Alyoşka masal söyle-ŞZ]
“Haycı Alyoşa, masal söylüyor”.
ED Xaycı Alyoşka nımax çooxtapça

4) Xarındazım mineñ kījig poğan.
[Kardeş+İ1TK benden küçük YF-GZ]
“Kardeşim benden küçüktü.”
ED Xarındazım minneñ kīçig polğan.

- 5) Olğan tuzım ertip, men xızıl tılın undut para:dım.
- “Çocuk zaman+İ1TK geç-ZF ben Kızıl dil+İ3TK+BelD unut(ZF) YF-ŞZ-1TK]

“Çocukluk çağım geçiyor, ben Kızıl dilini unutuyorum”
ED Olğan tuzım irtip, min Xızıl tılın undut parçam.

6) Şkolada pos tılınneñ ügretken polza, pılejıkpın.
[Okul+BulD kendi dil+İ1TK+AraçD öğret-GZ SF YF-Ş bil-Dil-1TK]
“Okulda ana dil ile eğitim olsaydı, bilirdim.”
ED Şkolada pos tılneñ ügretken pozla, pılercıkpın.

7) Ügüjek, so:xxa toñıpsa, uya edip alam tıptu. Erten undupstı
[Baykuş+Küç. Soğuk+YD üşü-ZF-Ş yuva et-ZF YF-Emir1TK de-ŞZ
sabah unut-Bit-GeçZ]

“Baykuş üşüyünce yuva yapayım diyor. Sabah unuttu.”
ED Ügücek, so:xxa toñıbıssa, uya idip alim tıpçe. İrtten undubıstı.

- 8) Pes şıldıñ arazında xaydi pos tılın undupsşañ.
“Beş yıl içinde nasıl ana dili unutulur.”
[Beş yıl+İD ara+İ3TK+BulD nasıl kendi dil+İ3TK+BD unut-GenZ]
ED Pis çılınıñ arazında xaydi pos tılın undubısçañ.

9) Talğannı arbadañ etçeñ, puğdaydañ etçeñ.
[Talkan+BelD arpa+ÇıkD et-GenZ buğday-ÇıkD et-GenZ]
Talkan arpadan yapılır, buğdaydan yapılır.
ED Talğannı arbadañ itçeñ, puğdaydañ itçeñ.

10) Arbanı ağasnañ pasçañ, soxpada soxşañ.
[Arpa+BelD ağaç+AraçD bas-GenZ havan+BulD döv-GenZ]
Arpayı ağaçla basarlar, havanda döverler.
ED Arbanı ağasnañ pasçañ, soxpada soxçañ.

11) Anañ te:rbenge tartu.
[Sonra değirmen+YD çek-ŞZ]
“Sonra değirmende çekerler.”
ED Anañ te:rbenge tartça.

12) Talğannı sütneñ işleceñmıs.

[Talkan+BelD süt+AraçD iç-Sık-GenZ-1ÇK]

“Talkanı sütle içeriz.”

ED Talğannı sütneñ işleceñmıs.

13) Xayaxxa to:rıp şijeñmıs.

[Kaymak+YD dondur-ZF ye-GenZ-1ÇK]

“Kaymağın içinde dondurup yeriz.”

ED Öreme: to:rıp çiceñmıs.

14) On altı şıl poçtada toğınavaas tınağa pağam.

[On altı yıl postane+BulD çalış-ZF emeklilik+YD git-GZ1TK]

“On altı yıl postanede çalışıp emekliye ayrıldım”

ED. Ol altı çıl poçtada toğınıp, tınağa sıxxam.

15) Kem sugdıñ xazına ŧetken.

[Yenisey su+İD kenar+İ3TK+YD ulaŧ-GZ]

“Yenisey nehrinin kenarına ulaŧtı”.

ED Kim suğnıñ xazına çitken.

16) Ulug sugdu men kejiñ tidi.

[Büyük su+BelD ben geç-Emir 1TK de-GZ]

“Büyük nehri ben geçeyim dedi.”

ED. Uluğ suğnı min kızım tidi.

17) Adığjı körze, pır ŧerde xozan odırŧadı.

[Avcı gör-ŧ bir yer+BulD tavŧan otur-ŧZ]

“Avcı bakıyor ki, bir yerde tavŧan oturuyor.”

ED. Atığcı körze, pır çirde xozan odırça.

(Örnekler D.Fpataçakova, Kızıl'skiy dialekt xakasskogo yazıka, Abakan 1995'ten alınmıŧtır).

18) İje:, uzupşatsıñ ma? – tidı Adıǵı o:l, -Şox, tidı, ijezi, tınanıp şatşadım.
[Anne uyu-ŞZ-2TK SP de-GZ avcı oǵul hayır de-GZ anne+İ3TK dinlen-ZF
yat-ŞZ-1TK]

“Anne! Uyuyor musun? Dedi avcı. -Hayır, dedi, annesi, yatıp
dinleniyorum”.

ED İce, uzupçaziñ ma?, tidı Atıǵcı o:l, -Çox, tidı, icezi, tınanıp çatçam.

19) Postay Arıǵ, külümzirep, Öjeñ pegzer pastırwodı.

[Postay Arıǵ gülümse-Zf Öjen Bey+YönGD yaklaş-ŞZ]

“Postay Arıǵ gülümseyerek Öjeñ Bey’a yaklaşıyor”

ED: Postay Arıǵ külümzirep, Öceñ pigzer pastırça.